

ชีวิต การทำงาน กับธรรมะ¹

พระคุณฐิติ เมธงกุโร²

บทนำ

ชีวิต การทำงาน และธรรมะ ทั้งสามอย่างนี้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน หากมองว่าทั้งสามอย่างนี้ไม่เชื่อมโยงกัน ชีวิตก็จะไม่มีความสุข มีแต่ความแห้งแล้ง ไม่น่าอยู่ หากชีวิตปราศจากการงานก็ว่างเปล่า เหมือนคนที่ตกงาน ชีวิตก็ไม่มีค่า ไม่มีจุดหมาย มีชีวิตอยู่ด้วยการบริโภคล้างผลาญทรัพยากร มีแต่การทำงานเท่านั้นที่จะทำให้ชีวิตของเรามีประโยชน์ มีค่า ถ้ามองว่าชีวิตกับการทำงานไม่เกี่ยวข้องกัน ก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่ต้องรู้ว่างานนั้นมีหลายชนิด มีหลายระดับ และจะทำงานอย่างไรถึงจะถูกต้อง ชีวิตและการงานจะดีได้ต้องอาศัยพระธรรม หากเรามุ่งงานทำและทำงานโดยไม่มีธรรมะจะรู้สึกทรมาน ไม่อยากทำงานเพราะถูกบังคับให้ทำ จำใจทำ จำเจ ช้ำชาก น่าเบื่อ จะไม่ทำก็ได้เพราะจะไม่มีเงิน ไม่มีเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต คนเหล่านี้จะเลี้ยงชีวิตแต่เพียงร่างกาย ให้มีอาหารกิน มีที่อยู่อาศัย แต่งตัว

สวยงาม ได้เที่ยว แต่ไม่มีธรรมะหล่อเลี้ยงใจ ได้เงินมากก็ใช้เลี้ยงตัวเอง ใช้เงินไม่เป็น นำไปใช้ในทางทำร้ายตัวเอง ทำร้ายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

หากเรามีพระธรรมเป็นเครื่องนำทางชีวิต อาจไม่ต้องทำงานมาก งานที่ทำเงินอาจไม่ต้องทำมากนักเพราะเขาจะใช้เงินน้อย จะมีความสุขถึงแม้จะอยู่เฉยๆ อยู่คนเดียวก็มีความสุข ซึ่งความสุขอยู่ที่ใจ เมื่อทำงานก็จะทำเท่าที่จำเป็นและมีเวลาอีกมากที่จะทำงานทางจิต เช่น ฝึกจิตให้สงบ ให้สว่าง ให้เจตสิกฉลาด ให้ละเอียดและสามารถทำงานทางศิลปะ วรรณกรรม วรรณคดี สามารถรักษาวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติได้ดังตัวอย่างจากพระสงฆ์ท่านมีสันโดษในปัจจัย 4 ท่านจึงไม่มีการไปแย่งเสื้อผ้าอาหารสถานที่ใหญ่โตอาศัย บ้างอาศัยในถ้ำ หรือที่อยู่อาศัยที่พออยู่ได้ ท่านมีทรัพย์ที่ยิ่งใหญ่ไว้แจกจ่ายพวกเรา การทำงาน

¹ ธรรมเทศนาในการจัดฝึกอบรมหลักสูตร "การพัฒนาตนของปัญญาชนคนรุ่นใหม่" ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยจัดร่วมกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ณ วัดถ้ำสุมะโน อ.เมือง จ.พัทลุง

² เจ้าอาวาสวัดทุ่งไผ่ อ.เมือง จ.ชุมพร

หากเรามีงานทำและทำงานโดยไม่มี ธรรมะจะรู้สึกทรมาน ไม่อยากทำงาน เพราะถูกบังคับให้ทำ จำใจทำ จำใจ ซ้ำซาก น่าเบื่อ จะไม่ทำก็ไม่ได้เพราะ จะไม่มีเงิน ไม่มีเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต

ของท่านเหล่านี้ต่างจากการทำงานของชาวบ้านทั่วไป คือชาวบ้านจะทำงานเพื่อเงิน แต่พระสงฆ์ทำงานด้วยธรรมะ การทำงานจึงไม่เป็นภาระ แต่จะเป็นการทำงานที่เพลิดเพลิน เราว่าการทำงานจะช่วยให้เรามีสมาธิ การทำงานทุกอย่างต้องมีปัญหา จึงต้องอาศัยการค้นคว้าวิจัย อาศัยจิตใจที่เยือกเย็น อุดทน การทำงานถือเป็นการฝึกธรรมะ เราก็จะสำเร็จทั้งการงาน และธรรมะ การทำงานตามขั้นตอน ไม่มั่งง่าย เพราะมีกฎ มีระเบียบบังคับ จะทำให้เกิดประโยชน์ กว้างไกล ไม่มีความเห็นแก่ตัวมาบังคับ บางครั้งเราค้นพบ บางอย่างที่ทำเงินได้มาก แต่เรารู้ว่าเป็นโทษ ทำลายมนุษย์ ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เราก็ไม่เอาไปเผยแพร่ ความรู้ บางอย่างมันเป็นความรู้ที่จริง แต่ที่ไม่มีประโยชน์ เราก็ไม่ต้องไปสนใจ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสารมอมเมาประสาท ยาเสพติด เรามียาเพื่อรักษาโรค ไม่ใช่มีไว้เพื่อทำลาย หากผู้ที่ทำงานด้วยธรรมะไม่ตกเป็นทาสของกิเลส ความโกรธ ความหลง อยากมีชื่อเสียง อยากเป็นใหญ่ เขาก็จะทำงานอย่างมีสันติสุข และเป็นปกติภาพ ชีวิตกับการงานและพระธรรมจึงเป็นเรื่องเดียวกัน

พระธรรม คือสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด พระธรรมมีอยู่ตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าเป็นยอดมนุษย์ เป็นผู้ที่ค้นพบ ความลับของธรรมชาติแล้วนำมาเปิดเผยคือ เผยแผ่ธรรมะ อยู่ตลอดเวลา และมีในทุกสิ่งทุกอย่างด้วย ไม่ว่าจะศึกษาส่วน ไหน ก็ให้เห็นธรรมะทั้งนั้น แต่การศึกษาข้างนอกเห็นธรรมะ ยาก ถ้าคุณตัวเรา ดูชีวิตเราจะเห็นได้ง่าย เพราะว่ามันใกล้ เช่น หัวใจเราเต้น เราหายใจเข้าออก เรารู้สึกเจ็บปวด ลมพัด เรารู้สึกเย็น แต่ถ้าไปสังเกตอะไรที่มันไกลเกินไป เช่น ภูเขา น้ำแข็งในทะเล มันก็จะยากแก่การศึกษา ต้องอาศัยเครื่อง ขยาย เพราะฉะนั้นเราควรสนใจเรื่องชีวิตแล้วจะเข้าใจเรื่อง

ธรรมะ ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความค่า ถ้าปราศจากชีวิตธรรมะที่มีอยู่ ก็ไร้ค่า เพราะว่าไม่มีจิตใจจะมารับรู้การมีอยู่ของธรรมะ เพราะว่าเรามีชีวิตจิตใจ สติปัญญา จึงสามารถเข้าใจธรรมชาติ และพึงอยู่กับธรรมชาติด้วยความสุข เพราะฉะนั้นชีวิตของเราต้องศึกษาธรรมชาติ และชื่นชมธรรมชาติ เพราะมีเฉพาะ ชีวิตจิตใจเท่านั้นที่จะตระหนักรู้ถึงความมีอยู่ของธรรมชาติ

ชีวิตและการทำงาน

ชีวิตดังอยู่ได้ก็ต้องมีการงาน งานแบ่งออกเป็น 3 อย่างดังนี้

1. งานทางกาย เช่น การดูแลร่างกายคือ ดื่มน้ำ เข้า อาบน้ำ ทำความสะอาดร่างกาย ทานข้าว อันนี้เป็นเรื่อง พื้นฐาน ถ้าเราไม่ทำงานเหล่านี้ชีวิตจะตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะว่าจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เพราะฉะนั้นทุกคนต้องทำงานชนิดนี้ หากไม่ทำงานชนิดนี้เพื่อนฝูงไม่คบหาแน่นอน เพราะว่าสกปรก น่ารังเกียจ ถ้าไม่อาบน้ำ ไม่บริหารร่างกาย ความซึ่เกียจก็ จะมาครอบงำจิตใจ ร่างกายก็จะเสื่อม อายุก็ไม่ยืนยาว การดูแลร่างกายก็ต้องมีสติ จะกินข้าว จะเดินก็ต้องระวัง ไม่ให้หกล้ม ไม่ให้ผิดพลาด และใช้ปัญญา คิดว่าอะไรดีแก่ ร่างกาย อะไรเป็นโทษ ของอะไรกินแล้วมีผลอย่างไร เมื่อมี ภายดีแล้วก็ต้องมีการทำงาน หาเงินที่จะมาซื้ออาหาร สร้าง บ้าน ถ้าเรามีปัญญาเราก็หาเงินได้ ให้พอใช้พออยู่ได้ แต่ถ้า เราไม่มีปัญญา เราจะมัวแต่หาเงินให้มากที่สุด สุดท้าย ร่างกายก็ไม่ได้พักผ่อน ดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า "จงสละ ทรัพย์เพื่ออวัยวะ จงสละอวัยวะเพื่อชีวิต จงสละชีวิตเพื่อ ธรรมะ" แต่คนปัจจุบันกลับสำนวนว่า "สละธรรมะเพื่อชีวิต สละชีวิตเพื่อธรรมะ และสละอวัยวะเพื่อทรัพย์" การสละ ทรัพย์เพื่ออวัยวะ เช่น เราจ่ายเงินไปซื้อยาทาหมอมเพื่อจะ ได้มีร่างกายแข็งแรง และต้องตัดอวัยวะทิ้งเพื่อรักษาชีวิต ส่วนชีวิตของเราก็ไม่ยั่งยืน อยู่ไม่เกิน 100 ปี แต่ถ้าเรา สละชีวิตทำความดี ความดีก็จะอยู่ตลอดไป มีคนชื่นชมกับ เรามาก แต่เดี๋ยวนี้คนยอมสละความดีเพื่อให้ชีวิตรอด ยอม สละชีพเพื่อความสวยงาม เช่น พวกที่ไปผ่าตัดอวัยวะให้ รูปร่างสวยงาม และบางคนทำงานหนักทำให้เหนื่อยหน่าย เพราะทำงานหนักเพื่อเงิน การบริโภคก็เช่นกัน ควรเลือก อาหารที่มีตามธรรมชาติ ชีวิตก็อยู่ได้ แต่อาหารที่มีการ

ตกแต่งสวยงามกลับมีพิษตกค้าง จิตใจก็ไม่กระตือรือร้น กระปรี้กระเปร่า ชีวิตคนส่วนใหญ่กว่า 90 เปอร์เซ็นต์หมดไปกับการตื่นเช้าหาเงิน และซื้อวัสดุปรนเปรอกาย ไม่เคยซื้อวัสดุมาปรนเปรอจิตใจ เราได้ใช้เงินเพื่อให้จิตใจสบายเท่านั้น และจิตใจที่สบายมักจะตอบสนองกิเลสซึ่งไม่ใช่ความสบายอย่างแท้จริง แต่เป็นการสนองจิตใจที่อ่อนแอ ถ้าเราจะให้จิตใจเราสบายต้องฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง

2. งานทางค้ำจิตใจ ฐานที่ตั้งของการทำงานคือเรื่องของจิต คนเราจะทำงานให้ดีต้องมีจิตดีก่อน จิตสงบจึงจะสามารถฟังดนตรี อ่านหนังสือรู้เรื่อง จิตละเอียดสามารถทำงานละเอียดได้ เพราะฉะนั้นการทำจิตก็คือการรักษาศีลให้มีความสงบ มีความผ่อนคลาย มีความสะอาด มีความเข้มแข็ง มีความแคล่วคล่อง เช่นเดียวกับร่างกาย พอตื่นเช้าขึ้นมาโดยทั่วๆ ไปเราจะรู้สึกสดชื่น เพราะได้พักผ่อน ร่างกาย จิตใจ แต่เมื่อมีการติดต่อเจรจา ไม่นานจิตก็จะขุ่นมัว การมีความโกรธ มีความเกลียดชัง มีความอิจฉาริษยา มีความตึงเครียด มีความเหนื่อย อ่อนใจ มีความสับสน สงสัย เหล่านี้เป็นอาการของจิตใจที่มีโรค จิตใจที่มีปัญหา ไม่มีกำลังใจ จะขาดกำลังใจ เราต้องมีหน้าที่ต้องบริหารจิตทุกวัน เราอาบน้ำวันละอย่างน้อย 2 ครั้ง เช้า-เย็น แล้วเราเคยชำระจิตบ้างหรือเปล่า ถ้าเรานอนโดยที่ร่างกายหมกหมมก็นอนไม่สบาย ถ้าเราไปนอนขณะที่จิตใจยังขุ่นมัว ยังโกรธเคืองอยู่ ยังอารมณ์พยาบาท ก็เป็นการทำให้จิตใจหมกหมมเหมือนกับฝันร้าย จิตกักขฬ เพราะฉะนั้นเมื่อเราชำระกาย ต้องชำระใจ

เราให้อาหารกายวันละ 2-3 ครั้ง แล้วอาหารใจเคยให้บ้างไหม อาหารใจคือเรื่องของบุญกุศล เรื่องของสติปัญญา เราได้เคยให้บ้างไหม วันนี้ได้อ่านหนังสือดีๆ หรือยัง มีอาหารสมองบ้างไหม วันนี้ได้ชื่นชมศิลปะ วันนี้

ชีวิตคนส่วนใหญ่กว่า 90 เปอร์เซ็นต์หมดไปกับการตื่นเช้าหาเงิน และซื้อวัสดุปรนเปรอกาย ไม่เคยซื้อวัสดุมาปรนเปรอจิตใจ

ได้รู้สึกถึงความอ้อมอ้อมใจบ้างไหม เกี่ยวกับเรื่องอาหารใจถามว่า วันหนึ่งพักใจกี่ชั่วโมง บางคนพักใจ 5 ชั่วโมง อีกหนึ่งนอนหลับก็ถือว่านอนนิ่งๆ แต่ว่าจิตใจไม่ได้พักเลย เหมือนกับรถขับไปถึงที่หมาย แต่ไม่ดับเครื่อง การจอดทิ้งไว้เฉยๆ ทั้งคืน เครื่องก็ร้อน เกิดสึกหรอ น้ำมันหมด ใจก็เหมือนกันถึงเวลานอนก็นอนนิ่งๆ แต่พลิกไปพลิกมาไม่นิ่งจริง เวลานอนพลิก 18 ครั้งเป็นอย่างน้อย แล้วก็ฝันนั้นเป็นการคิด เป็นการระดมจิตครั้งหลังครั้งต้น ถ้าหลับสนิทก็ฝัน การคิดคือฝันดี คิดร้ายก็ฝันร้าย ตื่นมาเหนื่อย ตกใจ ฝันว่าได้เจออันตราย ก็เลยทำให้การนอนไม่ได้พักก่อนเลย ผิดกับคนทำสมาธิ 2-3 ชั่วโมงหรือครึ่งชั่วโมง ก็ไม่เพลีย เพราะว่าการสะกดจิตให้สงบอยู่ในระดับลึก คลื่นสมองผ่อนคลาย คนเหล่านี้อาจจะนอนสัก 2-3 ชั่วโมงก็ไม่รู้สึกเพลีย เพราะว่าการครุ่นคิดจะใช้พลังงานมาก คนที่คิดมาก จะเครียดมาก เครียดมากก็กินบ่อย เพราะทิวากาล เวลากินก็เพลินเพราะจะได้ละจากความเครียด ยิ่งกลุ้มก็ยิ่งกิน ยิ่งกินก็ยิ่งอ้วน ยิ่งอ้วนก็ยิ่งกลุ้ม คนที่เขารักษาจิตที่ดี จิตสงบ เขาก็ไม่ค่อยชอบที่จะไปหากินบ่อยๆ เพราะว่าเรื่องการกินเป็นภาระ เสียเวลา เสียโอกาส เพราะฉะนั้นการที่เราทำอะไรด้วยตัวเองจะทำให้รู้ถึงสิ่งที่เราเสียไป รู้ถึงการใช้เวลา การประหยัด และมีเวลามากขึ้นเพื่อการสงบจิตใจ แล้วเราก็ไม่วุ่นวาย

ดังนั้นสังคมสมัยใหม่ ควรยึดถือศีลดังนี้

- 1) ไม่ฆ่า ควรจะมองไปถึงการป้องกันการฆ่าด้วยการเกิดสงคราม การสร้างเขื่อนที่ทำให้สัตว์ป่าต้องตายเป็นหมื่นเป็นแสนชีวิต
- 2) การใช้ซอฟต์แวร์เฟื่องฟูมาก เราก็ต้องไปแย่งจากคนที่เขาต้องการ ถ้าเรารู้จักประหยัดจะสามารถแจกจ่ายทำทานได้มาก
- 3) ไม่ประทุษร้ายของชอบใครเดี๋ยวนี้ต้องตีความไปถึงการเที่ยวกลางคืน เพราะว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นการหาโรคภัยไข้เจ็บใส่ตัว บางทีเราพลาดครั้งเดียวเป็นโรคเอดส์ขึ้นมาก็เป็นภาระต่อพ่อแม่ เป็นธุระของพ่อแม่ ซึ่งเราไม่เคยตอบแทนบุญคุณท่าน แต่เรากลับทำร้ายตัวเอง โดยไม่ทันยังคิด หรือถ้าหากแต่งงานไปแล้วผู้ชายยังเที่ยวนอกบ้าน ผู้หญิงก็ต้องเสียใจที่สามีไม่ซื่อสัตย์ หรือสามีไม่เห็น

คุณค่าของเขา แล้วเขาก็เกิดความระแวง เดียวจะเอาโรครมาติดที่บ้าน ความนับถือ ความไว้วางใจก็จะลดลง เราจึงไม่ควรทำให้เกิดความเสียใจ กระทบกระเทือนใจคนอื่น

4) ไม่โกหกใคร อย่างเช่นเรื่องโฆษณา บอกว่าสดใหญ่ขึ้น เราก็มารู้ว่าสดใหญ่ขึ้นมากแค่ไหน และไม่ได้บอกว่าราคาแพงขึ้นเท่าไร และยาสระผม 3 in 1 บอกสรรพคุณต่างๆ แต่ไม่ได้บอกว่าราคาแพงขึ้นด้วย และทำลายสิ่งแวดล้อมหรือเปล่านั้น เพราะฉะนั้นเรามีปัญหาการไม่พูดแต่ความจริง การเลิกพูดความจริง

5) **ไม่มีเงินมา** เดียวนี้เรื่องสุรา บุหรี่ ยาเสพติดทั้งหลายมีมาก เราก็ควรจะห่างไกล เพราะทำให้เราเสียเวลาดังคำว่า "หลงทางเสียเวลา หลงติดยาเสียอนาคต" ถ้าเราเที่ยกร้านเกินไปเราก็มัไม่มีทรัพย์สินเงินทองถึงแม้เสียทรัพย์สินแต่เรายังมีบ้าน ไฟไหม้ทำลายบ้านแต่เรายังมีที่ดิน เล่นการพนันเราเสียทั้งบ้าน เสียทั้งที่ดิน แต่เราไม่เสียชีวิต ถ้าเรายุ่งกับยาเสพติด ก็หมดกันทั้งทรัพย์สิน ทั้งบ้าน ทั้งที่ดิน และชีวิต เพราะฉะนั้นเราต้องรู้จักตนเองระดับหนึ่ง ยาเสพติดทำให้เกิดความผิดพลาดหลายอย่าง เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ส่งผลกระทบไปถึงเด็กด้วย เกิดการทารุณกรรมและทารุณทางเพศด้วยเหตุมาจากสิ่งเสพติดและสิ่งมีเงินมา

บางคนยึดติดวัตถุ เอาลูกไปขายแล้วเอาเงินมาสร้างบ้านที่ขายเอาน้องไปขายแล้วมาซื้อมอเตอร์ไซค์ขับเล่นมอเตอร์ไซค์ราคา 30,000 บาท น้องก็ราคา 30,000 บาท เพราะฉะนั้นในการทำงานอย่าทุ่มเทกายใจมากเกินไป ควรทุ่มเทให้จิตใจแล้วจะเกิดปัญหาทางกายน้อยเพราะจิตเราดี จิตเรามีความสุข

คนไหนที่กินง่าย นอนง่าย ก็จะเป็นคนที่มีความสุขและหาความสุขได้ทุกเมื่อ แต่คนไหนที่มีความสุขยากหรือมีความสุขน้อย คือ คนที่จริงจังจิก ต้องนอนในที่นอนนี้ๆ นอนในห้องแอร์ จะมีความขี้ใจอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีความสุขน้อย

3. งานสร้างสรรค์สติปัญญา ตัวเราเองคุ้มครองรักษาจิตไม่ให้ตกเป็นทาสของกามารมณ์สอย เมื่อมีอะไรปฏิบัติสูญเสียทรัพย์สิน หรือแม้ว่าวัยอะไรร่างกายต้องเสียหายไปบ้างก็จะไม่เสียใจ คนที่มีปัญญาก็จะเห็นเป็นธรรมดา คือ

โจรขึ้นบ้านถึงแม้เสียทรัพย์สิน แต่เรายังมีบ้าน ไฟไหม้ทำลายบ้านแต่เรายังมีที่ดิน เล่นการพนันเราเสียทั้งบ้าน เสียทั้งที่ดิน แต่เราไม่เสียชีวิต ถ้าเรายุ่งกับยาเสพติด ก็หมดกันทั้งทรัพย์สิน ทั้งบ้าน ทั้งที่ดิน และชีวิต เพราะฉะนั้นเราต้องรู้จักตนเองระดับหนึ่ง

ทุกอย่างเกิดขึ้นแล้วก็เสียไป มีแล้วก็หายไป ตั้งอยู่ไม่ได้จึงต้องรักษาใจให้ปกติ เมื่อมีงานที่ต้องทำเพื่อสังคม ต้องเอาจิตที่ปกติ แจ่มใสไม่ทำงานเพื่อสังคม การแก้ปัญหาของสังคม ต้องมีจิตที่เมตตา เอาจิตที่สงบไปใช้งาน เวลาตายไปคุณงามความดีก็จะยังคงอยู่ตลอดไป ไม่มีอะไรลบเลือนได้ งานกับธรรมะเป็นหนึ่งเดียวกัน ธรรมะก็จะเป็นนิรันดร คือเป็นอมตะไม่ตายไปกับร่างกาย

ดังเช่น ในหลวงของเราอุบายพรว่า "ขอให้ท่านทั้งหลายมีสุขภาพดี มีความเข้มแข็งทั้งกายและใจ ทั้งสติปัญญา เพื่อจะสามารถทำงานให้กับส่วนรวมได้อย่างเต็มที่"

ในยุค IMF งานค่อนข้างหายาก เราจึงแย่งกันทำงานแย่งกันทำงาน เมื่อก่อนคนเลือกงาน อยากจะได้แต่งานดีดี งานดีดีคือ งานเบา เงินดี มีเกียรติ มีหน้ามีตา ส่วนงานไม่ดีหรือเรียกว่างานเลว คือ งานหนัก เหนื่อย เงินน้อย ด้อยเกียรติ เราไม่ควรมองงานดีหรืองานไม่ดีแต่ควรมองว่ามีประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่ เช่น คนกวาดถนนงานทำความสะอาด ทำแล้วมีประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนบางงาน เช่น งานโฆษณา ได้เงินดี แต่บางครั้งเป็นการโฆษณาที่ล่อลวงคน ถึงแม้เป็นงานที่มีหน้ามีตา มีชื่อเสียง ค่าตอบแทนดี เหนื่อยน้อย หรือจะพูดว่าเป็นงานที่เขาเปรียบสังคมมาก เมื่อเป็นอย่างนี้ จะเป็นการทำงานอย่างฉาบฉวย จึงกลายเป็นฟองสบู่ในปัจจุบันนี้ คนปัจจุบันจึงไม่เกี่ยงงาน เพราะรู้ว่าขอให้มีงานทำก็พอ จะได้มีเงินใช้เพราะหากไม่มีงานทำก็จะอด

การกระทำทุกอย่างจะมีผลต่อจิตใจและนิสัยของเรา การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดี ใจเราก็ตี ใครจะรู้หรือไม่ก็ตาม แต่เราจะรู้เอง

ประโยชน์ของการทำงาน

การทำงานมีประโยชน์ 3 อย่าง คือ

1. ผลพลอยได้จากการทำงาน คือ ทำงานแล้วได้ค่าตอบแทน ได้เงิน ได้ปัจจัย 4 ในสายตาของคนทั่วไปมองว่าเรื่องนี้สำคัญที่สุด แต่ในสายตาของผู้รู้หรือของชาวพุทธ จะมองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสุดท้าย สำหรับคนที่เห็นงานเป็นเรื่องสำคัญ จะมองว่างานช่วยให้เราฝึกตัวเอง งานทำให้เราได้พัฒนาตนเองได้มีความรู้ มีความสามารถ มีความชำนาญ

2. ผลจากงานโดยตรง คือ ไม่ต้องเถียงว่าใครจะให้เงินเดือนหรือไม่ให้ เช่น การกวาดพื้นทำให้สะอาด เราควรภูมิใจว่าพื้นสะอาดเป็นเพราะฝีมือเรา ความสวยความงามเกิดขึ้นทันที และการปลูกต้นไม้ ต้นไม้โตและออกดอกผลให้ร่มเงา เป็นผลงานโดยตรงจากการกระทำของเรา คนอื่นจะให้ค่าจ้างให้ค่าชมเชยหรือไม่ ไม่สำคัญ เช่นเดียวกับเราอ่านหนังสือ หรือท่องกลอนดี ๆ จะได้รับความทรงจำและความรู้นี้เป็นผลโดยตรงจากการทำงาน และการทำงานจะช่วยให้เราอดทน มีสมาธิในการทำงาน

ดังนั้นจึงต้องมีความตั้งใจทำงานและจะทำอะไรก็ตามจงตั้งใจทำ อย่างมั่งงาย เพราะการกระทำทุกอย่างจะมีผลต่อจิตใจและนิสัยของเรา การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดี ใจเราก็ตี ใครจะรู้หรือไม่ก็ตาม แต่เราจะรู้เอง และหากเราทำไม่ดี คนอื่นไม่รู้แต่เรารู้ และเมื่อเราทำบ่อย ๆ สิ่งไม่ดีก็จะออกมาให้คนอื่นเห็น ดังเช่น ภาพในส่วนโมกข์ การจัดดอกไม้ คือ คนจัดดอกไม้ ดอกไม้ก็จะจัดคน เมื่อคนจัดดอกไม้ใส่แจกัน ดอกไม้ก็จะจัดใจคนนั้นด้วย เราตั้งใจจัดดอกไม้งามใจคนนั้นก็งามเหมือนดอกไม้ด้วย เพราะคนที่ใจขุนวยจะจัดดอกไม้ให้สวยไม่ได้ เช่นเดียวกับการล้างจาน คนที่ล้างจานควรล้างใจด้วย คนที่ล้างจานสะอาด ใจก็จะหมดจดไปด้วย ส่วนคนที่ไม่ตั้งใจล้าง จานก็ไม่สะอาด ใจก็ไม่สะอาด เราทำอะไรไปก็จะเป็นอุปนิสัยของเรา เพราะฉะนั้นคนที่มั่ง

ในการทำงาน ทำแล้วจะไม่ผิดพลาด มีศิลปะและมีประโยชน์ การทำบ่อย ๆ จะเกิดเป็นนิสัย เพราะฉะนั้นการกระทำทำให้เกิดนิสัย นิสัยทำให้เกิดบุคลิกภาพ และคนที่มีบุคลิกอย่างไร จะกำหนดวิถีชีวิตให้เขาพบเจอสิ่งนั้น เช่น คนขี้บ่น เจออะไรก็ต้องบ่น เพราะคนขี้บ่นจะเจอแต่สิ่งที่ตนไม่ค่อยพอใจทั้งนั้น ซึ่งจริง ๆ แล้วคนขี้บ่นก็เจอกับเหตุการณ์ทั่วไปเหมือนคนอื่น แต่บางคนก็เจอแล้วไม่บ่น แต่คนขี้บ่นเจอแล้วก็จะบ่นชีวิตก็จะไม่มีความสุข ในการทำงานก็เช่นกัน หากเป็นงานเหมือนกัน เงินเดือนเท่ากัน คนที่ตั้งใจทำงานก็จะทำงานอย่างมีความสุข ได้เงินมากก็ใช้ไปเท่านั้น มีเงินเหลือ ผิดกับคนที่ทำงานเพื่อเงินจะไม่พอใจ หากคนอื่นได้เงินมากกว่า ทั้งที่ผลงานเท่ากันเหมือนกัน และคนพวกนี้จะทำบุญมาก เพราะห่วงเงินทุกบาททุกสตางค์ ความรู้สึกจะต่างกันระหว่างคนที่ทำงานเพื่องาน กับคนที่ทำงานเพื่อเงิน

3. งานทำให้ได้ทำบุญ หากไม่ทำงานเราก็จะไม่มีประโยชน์ต่ออะไรทั้งนั้น หากเราตั้งใจทำงานเราก็จะสามารถช่วยคนได้มาก บางครั้งเราก็ช่วยด้วยกาย บางครั้งก็ช่วยด้วยใจ ด้วยการให้กำลังใจ แต่เราจะให้ทั้งหมดนี้ไม่ได้เลย หากตัวเราไม่เคยฝึกมาก่อน เช่น เราไม่เคยทำงาน ไม่เคยเก็บหอมรอมริบ เราจะไม่สามารถให้ใครได้ ไม่สามารถทำบุญทำประโยชน์กับสังคมได้ ถ้าเราตั้งใจทำงานเราก็จะมีเพื่อนร่วมงานที่ดี เราทำอะไรก็ตามให้ทำจริง แล้วคนจริงก็จะมาเป็นเพื่อนกับเรา และถ้าเราทำงานด้วยความรัก ทำงาน

๕

**ไม่มีใครอิจฉาใครงกระดูก ใครกระดูก
ทำให้คนเราปลง เพราะไม่ว่าจะดินร
หามาให้มากเพียงไรสุดท้ายก็เอาไป
ไม่ได้เหลือแต่ใครกระดูก**

ด้วยความมุ่งมั่นให้เกิดประโยชน์ เราจะสละความเห็นแก่ตัวของเราได้ งานอย่างนี้ส่งเสริมให้เราทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ ให้เราได้รับความสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก และปัจจุบันนี้เป็นยุคที่เราเลือกงานไม่ได้ งานอะไรไม่สำคัญเท่ากับทำอะไร จะเป็นเสมียน เป็นผู้จัดการ เป็นภารโรง เป็นอาจารย์ ทุกงานมีค่าหมด มีความสำคัญ มีประโยชน์ทั้งนั้น ทำด้วยความปรารถนาให้คนอื่นได้ประโยชน์จากเรา ดังคำกล่าวที่ว่า "จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง ยกผลงานให้ความกว้างทุกอย่างสิ้น ตายเสร็จสิ้นแล้วไม่กลัวแต่หัวดี" จงทำงานทุกอย่าง ด้วยจิตว่างคือ ทำงานทุกอย่างอย่าทำด้วยความเห็นแก่ตัว เช่น หากงานที่จะทำเป็นงานดี แต่มีค่าตอบแทนน้อย ไม่มีคนทำ เราควรจะทำ พอเราทำไปพบกับความสำเร็จ ก็ยกผลงานให้กับความกว้างทุกอย่างสิ้น และสุดท้ายตายเสร็จสิ้นแล้วไม่กลัวแต่หัวดี คืออย่าไปคิดว่าเราทำ เราดี เราเด่น ทำงานเพื่อเด่นดังจะไม่มีความสุข แต่ถ้าเราทำงานอย่างมีธรรมชาติ ด้วยเมตตาที่จะทำได้เรื่อยๆ คนอกตัญญูก็จะเสื่อม ดังเช่น นิทานเรื่อง "ลิง" ลิงเห็นลูกพญาหงส์บินอยู่บนฟ้า ก็อยากจะเป็นได้ พญาหงส์จึงบอกให้ลิงไปหา ช้างมาทำปีก จะช่วยลิงให้บินได้โดยมีพญาหงส์ช่วยบินเพื่อ บังแดดให้ เมื่อมีคนพบเห็นก็บอกว่าลิงบินได้ แต่มีหงส์ช่วย ลิงก็เลยฉีกตัวออกไป เมื่อถูกแดด ช้างก็ละลาย ลิงก็ตกลงมาเพราะไม่เห็นแก่คนที่ช่วย

คนโบราณได้บอกว่า "งานอยู่ที่ซากผี คืออยู่ที่ละเอียดอยู่ที่จริง นิพพานอยู่ที่กายก่อนตาย" "งานอยู่ที่ซากผี" หมายถึง ถ้าเราดูซากผีเราจะรังเกียจ ไม่มีใครอยากใครงกระดุก ใครงกระดุกทำให้คนเราปลง เพราะไม่ว่าจะคืนรันทมาให้มากเพียงไรสุดท้ายก็เอาไปไม่ได้เหลือแต่ใครงกระดุก

เห็นแล้วเกิดอาการปลงไม่โอ้อวดริษยา ไม่มีใครอยากได้ ส่วน "คืออยู่ที่ละเอียด" คือ คนสมัยนี้ยิ่งได้มากยิ่งดี ยิ่งกอบโกยมากเท่าไรยิ่งดี เอาเปรียบคนอื่นยิ่งมากยิ่งดี สมัยก่อนยิ่งละเอียด "ละเอียดที่จริง" คือ พุดจริงทำจริง ส่วน "นิพพานอยู่ที่กายก่อนตาย" คือ ทำงานอย่างมีทิศทาง ทำงานด้วยความเย็นใจ ทำได้แค่วันก็แค่นั้น และทำต่อไปไม่ท้อ ไม่เลิก ไม่เบื่อก่อนตาย เมื่อเจอปัญหาที่แก้ปัญหายังไม่ยอมท้อ อย่างเช่น มีบทกวีเกี่ยวกับงาน คือ "ชีวิตคือความมืดแน่แท้ เว้นเสียแต่เมื่อมีความมุ่งมั่น" คือความมุ่งมั่นนั้นจะมีต่อบอด ถ้าเราไร้ปัญญา และปัญญาทั้งหลายก็จะเปล่าประโยชน์ถ้าหากไม่มีการงาน และการงานก็จะว่างเปล่าถ้าไม่มีความรัก เมื่อไปทำงานด้วยความรักแล้ว จะเข้ากับผู้อื่น และเข้าสู่พระผู้เป็นเจ้าของได้ การทำงานด้วยความรัก เช่นเดียวกับการ ทอผ้าด้วยเส้นด้ายซึ่งมาจากแรงใจของเราว่ากับว่าผ้าผืนนั้น เป็นเครื่องนุ่งห่มของคนรักของเรา หรือการสร้างบ้านเรือน ด้วยดวงใจที่เอบอ้อมในความรัก ประหนึ่งว่าสร้างบ้านนั้นเพื่อ คนรักของเราอยู่ หรือหวานเมล็ดพันธุ์ด้วยความละมุนละไม และเก็บเกี่ยวผลอันเกิดขึ้นด้วยความปราโมทย์ คุณคงว่า คนรักของเราเป็นผู้บริโภคนั้นๆ สรุปคือ ต้องหักลบทุกสิ่งทุกอย่างด้วยลมหายใจ จากวิญญาน และให้รู้ว่าคนที่ จากไปแล้วจะคอยดูงานของเราอยู่ การงานคือความรัก ปรากฏตนเป็นรูปร่าง และถ้าหากเราไม่สามารถประกอบ การงานด้วยความรัก กลับทำด้วยความจำใจ เบื่อหน่าย ก็ควรจะวางมือ ไปนั่งหน้าประตูโบสถ์ แล้วไปขอทานยังจะ ดีกว่า ดังนั้นควรทำงานด้วยความชื่นชม และชีวิตต้องมีการงาน การงานต้องมีธรรมชาติ แล้วธรรมะก็จะทำให้ชีวิต และการงานราบรื่น มีความสุข

